
ÖTÜKEN

FERHAT İLE ŞİRİN

Mukayeseli Bir Araştırma

Metin Özarslan

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1387
KÜLTÜR SERİSİ: 808

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-788-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2006, Doğu Kütüphanesi

2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Kapak Resmi: "Ferhad Şirin'i ve ölü atını taşıyor"
Ali Şîr Nevâî, *Hamse-i Nevâî*, Walters Art Museum Ms. W.663, fol.46ª

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: Dörtel Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
Zafer Mah. 147. Sk. 9-13A Esenyurt-İstanbul
Tel: 0212 565 1166
Sertifika Numarası: 40970

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

METİN ÖZARSLAN; Erzurum-Tortum'da 25.03.1962 tarihinde doğdu. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu (1987). Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde çalıştı (1987-1996).

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans programını "Prof. Dr. Şükrü Elçin-Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tezle tamamladı (1992). Askerliğini Burdur'da yaptı (1994). Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı'nda misafir öğretim görevlisi olarak ders verdi (1995-1996). Aynı Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı (1996). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Türk Halkbilimi Anabilim Dalı doktora programını "Erzurum ve Çevresinde Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu" adlı tez ile tamamladı (1999).

Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde (2001) ve Kazakistan Al Farabi Üniversitesinde (2014) dersler verdi. Kültürel bilgi ve mesleki tecrübeler için İngiltere, İskoçya (2003-2004) ve Polonya'da (2007) bulundu. Bilim doçenti oldu (2006) ve doçentlik kadrosuna atandı (2010). Profesörlük kadrosuna atandı (2013). Hâlen Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Halkbilimi ve edebiyat konularında yayınlanmış kitapları ve makaleleri, ulusal ve uluslararası bilgi şölenlerinde sunulmuş bildirileri vardır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

I. GİRİŞ 13
1. Halk Hikâyesinin Tanımı ve Özellikleri 13
2. Türk Halk Hikâyeleri Konusunda Yapılan Çalışmalar 15
3. Ferhat ile Şirin Hikâyesi ile İlgili Çalışmalar 26
a. Türkiye'de Yapılan Çalışmalar 26
1. Yazmalar 27
2. Taşbaskılar 29
3. Halk Kitapları 33
4. Derlemeler 34
5. İlmî İncelemeler 35
6. Modern Yazım Denemeleri 37
b. Türk Dünyası'nda Yapılan Çalışmalar 39

II. FERHAT İLE ŞİRİN HİKÂYESİNİN TEŞEKKÜLÜ VE YAYILMASI 43
1. Hikâyenin Konusu, Teşekkülü ve Klasik Edebiyatla İlişkisi 43
a. İran Edebiyatında 44
a. Türk Edebiyatında 45
2. Hikâyenin Gelenek İçindeki Yeri 46
3. Ferhat ile Şirin Hikâyesinin Diğer Sanatlara Yansıması 49
a. Karagöz'de 49
b. Ortaoyunu'nda 51
c. Meddah'ta 51
d. Opera ve Balede 52
e. Tiyatroda 52
f. Sinemada 54

III. METİN İNCELEMESİ 56
1. Mukayese Edilen Metinlerin Genel Özellikleri 56
2. Ferhat ile Şirin Hikâyesinin Olay Örgüleri 58
a. Yazma ve Taşbaskı Hikâye-i Ferhad ile Şirin'in (YHFŞ ve TBHFŞ) Olay Örgüsü 58
b. Âşık Ali Tasnifi Ferhad ve Şirin (ÂAKTFŞ) Hikâyesinin Olay Örgüsü 62
c. W. Radloff Tarançı Derlemesi Şirin (WRTDŞ) Hikâyesinin Olay Örgüsü 65
d. Sivas Anlatması Ferhat ile Şirin (SAFŞ) Hikâyesinin Olay Örgüsü 75
e. Behçet Mahir Anlatması Ferhat ile Şirin Hikâyesinin (BMAFŞ) Olay Örgüsü 77

3. Ferhat ile Şirin Hikâyesindeki Olay Örgülerinin Karşılaştırılması 82
1. Kahramanların Yaşadıkları Yer ve Aile 82
2. Köşk Yapılması 83
3. Ferhat ile Şirin Arasındaki Aşk 84
a. İlk Karşılaşma 84
b. Kahramanların Âşık Olması ve Aşkın Derinleşmesi 84
4. Ferhat ile Şirin Arasındaki Aşkın Fark Edilmesi 85
5. Ferhat'ın Dağı Delmesi 85
a. Köşke Su Getirilmesi Fikri 85
b. Ferhat'ın Dağ Delme İşine Talip Olması ve Dağı Delmesi 85
6. Kahramanların Buluşmaları ve Ferhat'ın Tutuklanması 86
7. Ferhat'ın Hapisten Kurtulması ve Dağlara Çıkması 87
8. Ferhat'ın Yardım Görmesi ve Savaş Sebebi 88
9. Savaş ve Netice 88
10. Hüsrev'in Şirin'e Âşık Olması 90
11. Ferhat'ın Yeniden Dağ Delmesi 90
12. Son 91
4. Ferhat ile Şirin Hikâyesinde Motif Yapısı 93
I. Aşk ve sevgiye dayalı motifler 95
a. İlk görüşte aşk 96
b. Kendinden geçme veya bayılma 96
c. Aşk yüzünden hastalanma ve bedbinlik 97
d. Aşkın ifade edilmesi 97
II. Sosyal hayata bağlı motifler 98
a. Çocuğu olmayan padişah veya tek evlat 98
b. Sosyal farklılıklardan doğan çatışma 99
c. Yardımcı padişah 99
d. Kadın padişah 100
e. Aldatma 100
f. İntihar 101
g. Yas 101
h. Âşıkların yan yana defnedilmesi 102
III. İnançlarla ilgili motifler 102
a. Dua 103
b. Namaz 105
c. Müslüman cariye 105
d. Pîr/Derviş 105
IV. Rüya ile ilgili motifler 106
a. Haber verici rüya 108
b. Uyarıcı rüya 109
c. Hayra yorulmayan rüya 109
V. Olağanüstülük içeren motifler 109
a. Birden bire büyüme ve olağanüstü güç gösterme 110
b. Dağ delme 110
b. Sihir ve büyü 111
c. Olağanüstü güzellikte kadın-erkek 112

d. Ah çekerek ağzından ateş çıkarma 113
e. Kahramanların mezarında gül bitmesi 114
VI. Sayılarla ilgili motifler 114
5. Ferhat ile Şirin Hikâyesinde Şahıslar....118
6. Ferhat ile Şirin Hikâyesinde Zaman ve Mekân 130
a. Mekân 130
b. Zaman....132
IV. SONUÇ....135
V. KAYNAKLAR....139
VI. METİNLER....161
Hikâye-i Ferhad ile Şirin (Yazma) 163
Hikâye-i Ferhad ile Şirin (Taşbaskı) 199
Ferhad ve Şirin (Âşık Ali Tasnifi)....235
Şirin (W. Radloff Tarançı Derlemesi) 273
Ferhat ile Şirin (Sivas Anlatması) 286
Ferhat ile Şirin (Behçet Mahir Anlatması)....292

ÖNSÖZ

BU çalışmada Türk sözlü anlatı geleneği içinde kaynağı klasik edebiyata bağlı olmakla birlikte halk hikâyesi olarak sözlü ortamda da yayılma imkânı bulan Ferhat ile Şirin hikâyesi çeşitli cepheleriyle ele alınmıştır. Bir deneme olarak ele alıp incelediğimiz bu konunun çetrefilli ve ucu açık olduğu bilenlerin malumudur. Bu çalışmada hikâyenin tarihî ve coğrafî seyir içinde yazılı edebiyattan sözlü edebiyata geçiş sürecinde Anadolu'daki macerasının yanı sıra Türk kültür coğrafyasındaki macerasına da temas edilmiştir.

Ferhat ile Şirin hikâyesinin tarihî süreçte kültürel alışveriş içinde olduğumuz komşu kültürlerdeki yayılma ve yansımalarıyla daha geniş ölçekte ele alınması gerçeği çalışma esnasında ortaya çıkmıştır. Bu hususların arasından ve arkasından bakıldığında çalışmanın bir tarafıyla eksik kalacağı muhakkaktır. Elinizdeki çalışma, böylesi kapsamlı bir çalışmanın ilk ayağını oluşturma denemesi olarak tasarlanmış ve Türk sözlü anlatı geleneği içinde sınırlandırılmıştır. Bu sebeple çalışmada, Anadolu sahasına ait bir yazma, bir taşbaskı, bir sözlü anlatı; Azerbaycan'dan bir âşık tasnifi ve Tarançı Türklerinden bir sözlü derleme, ana inceleme metni olarak alınmış ve bir sözlü derleme metin özeti de tali metin olarak metinlere ilave edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölüm mahiyetindeki Giriş kısmında halk hikâyesinin kısa tanımı yapılmış, özellikleri kısaca özetlenmiş, genelde halk hikâyeleri, özelde ise Ferhat ile Şirin hikâyesi ile ilgili çalışmalara temas edilmiştir. Ayrıca Ferhat ile Şirin hikâyesi hakkında yapılan çalışmalar; Türkiye'de yazmalar, taşbaskılar halk kitapları, derlemeler, ilmî incelemeler, modern yazım denemeleri şeklinde sınıflandırılmış ve hikâyenin konu edildiği Türk dünyasındaki yayınlara tespit ölçeğinde temas edilmiştir.

İkinci bölümde hikâyenin kaynağı ve yayılması ele alınarak; konusu, teşekkülü, klasik edebiyatla ilişkisi ve gelenek içindeki yeri üzerinde durulmuş ve diğer sanatlardaki yansımalarına dikkat çekilmiştir. Böylesi yansımalarda -gerek Anadolu'da, gerek Anadolu dışında- hikâyenin; karagöz, ortaoyunu ve meddah gibi geleneksel tiyatro içindeki yeri; opera, bale, tiyatro ve sinema gibi modern sanatlardaki işlenişi hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde hikâyenin incelemesi yapılmış, mukayese edilen metinlerin genel özellikleri hakkında bilgiler verilmiş ve metinler olay örgüsü ve motif ölçeğinde ele alınarak mukayese edilmiş, hikâye şahıslar, zaman ve mekân ölçeğinde incelenmiştir.

Elde edilen görüş ve kanaatler ışığında varılan sonuç, hikâyenin gelenek dışı ve köksüz olmadığı, sözlü gelenekte halk muhayyilesinde geniş bir yer bulduğu, cönklere geçtiği, âşıklar tarafından tasnif edildiği ve hikâye repertuvarına girdiği; yazılı gelenekte ise yazma, taşbaskı ve matbu kitaplar yoluyla asırlardan beri takip edildiği hususudur. Çalışmada görülen "Ferhad" ve "Ferhat" şeklindeki ikili imla, Ferhad şeklini kullanan araştırmacıların tercihleri doğrultusunda aynen korunmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Türk sözlü anlatı geleneği içinde halk hikâyeleriyle ilgili çalışmaları tamamlamaya yönelik bir halka olarak tasarlanan bu mütevazı çalışmada olası kusur ve eksiklikleri peşinen yüklendiğimi ifade ederim.

Her konuda olduğu gibi bu çalışmada da, rahlesinden geçtiğim, ders aldığım bütün hocalarımın -verdikleri bilgilerle- öncelikli katkıları vardır, hepsine müteşekkirim. Çalışmada birçok insanın desteğini gördüm. Bu vesileyle Özkul Çobanoğlu'ya çalışmayla ilgili tenkit ve teklifleri için; Şirin Özkarslı ve Emine Uğurlu'ya çevriyazıdaki yardımları için; Dilek Türkyılmaz, Ayşegül Pehlivan ve Hakan Işılak'a kaynak konusunda destekleri için; Hicran Karataş, Hasan Ali Diken, Ergün Veren ve Hüseyin Aldemir'e çalışmayı yeniden gözden geçirdikleri için; Göktürk Ömer Çakır'a çalışmanın yeni basımındaki emekleri için ve burada ismini sayamadığım başka bir çok güzel insana her türlü destek ve katkıları için hassaten teşekkür ederim.

Balgat-Ankara, 2019 Metin Özarslan

I. GİRİŞ

1. Halk Hikâyesinin Tanımı ve Özellikleri

Türk Halk Edebiyatı'nda anlatı [tahkiye/narrative] esasına dayanan destan, masal, efsane, menkıbe dairesi içindeki anlatım türlerinden biri olan halk hikâyesi, dar anlamda; Arap dilinde başlangıçta "kıssa" ve "rivayet" olarak düşünülen, sonraları "eğlendirmek" maksadı ile "taklid" manasında kullanılan "hikâye" deyimi, gerçek veya hayalî bir takım vak'aların, maceraların hususî bir üslûpla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif az bir farkla bugün anladığımız "halk" ve "modern" hikâye türü için de kabul edilebilir.[1] Bir başka tanıma göre ise "Halk hikâyesi göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık vb. konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslâm ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım-nesir karışımı anlatmalardır".[2]

Günümüze kadar yapılagelen çalışmalarda "halk edebiyatının anlatmaya dayalı türlerinden biri" şeklinde genel bir tanım çerçevesi çizilen "halk hikâyesi" başlığı altında, diğer sözlü anlatım türlerinden "masal", "efsane" ve "destan"dan temel farkları; nazım/nesir birlikteliği, taşıdığı gerçeklik payı, genel olarak uzun soluklu oluşu ve dinleyici kitlesinin diğer anlatım türlerinden farklılığı gibi maddelere yer verilmiştir.[3]

Hikâye terimi devirlere ve bölgelere göre değişiklikler göstermekle beraber; Dede Korkut'ta "boy" kelimesi karşılığında kullanıl-

---

[1] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, -İlaveli İkinci Baskı- Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 444.

[2] Ali Berat Alptekin, "Halk Hikâyeleri", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Cilt 2, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s. 316.

[3] Hikâye türünün tanım, etimoloji, tarihî perspektif özellikler ve klasik ve modern hikâye kavramları gibi bilgilere bugüne kadar yapılan çalışmalarda ele alındığından, burada yer verilmemiştir.

mıştır. Azerbaycan sahasında ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde, hikâye için, "hekât" ve "nağıl" terimleri kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra kısa hikâyelere "kıssa",[4] "serküşte",[5] "sergüzeşt" denilmekte,[6] türküsüz ve anlatım süresi çok daha kısa olan anlatmalar da "kara hikâye" veya "kara hekât" adıyla anılmaktadır.

Halk hikâyelerinin konuları genel olarak bir kahramanın -çoğu durumda bir âşığın- hayatını ve maceralarını anlatırlar. Bu anlatmalarda kahramanlar ya intikam peşinde ya da trajik bir aşk içinde kavuşma özlemiyle maceradan maceraya koşarak, türlü mücadeleler verir, zorlu sınavlardan geçerler. Halk inançları, gelenek-görenekler, töre ve benzeri bir dizi folklorik unsur ve kültür tarihimize ait birçok hususiyet, bu sözlü anlatım türlerinde bulunur. Bu anlatım türünün destan, masal ve modern roman veya hikâyeyle birçok yönden ayrıştığı ve örtüştüğü konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur.[7] Bu konuya girmeden önce Anadolu ve Orta Asya'da halk hikâyeleri ile ilgili olarak yapılan önemli ve öncül çalışmalara bir göz atmak yerinde olacaktır.

---

4 Hasan Köksal, *Millî Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı*, Üçdal Neşriyat, Tasvir Matbaası, İstanbul 1985, s. 150.

5 Fikret Türkmen, *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Baylan Matbaası, Ankara 1974, s. XIII.

6 Dursun Yıldırım, "Kitâb-ı Dedem Qorqud' Metinleri Hangi Yaratıcılık Ortamından Geliyor?", *Türkbilig*, S. 3, Nisan 2002, s. 130-171.

7 Hikâye konusunda daha farklı ve tanım ve geniş bibliyografya için bkz. Ali Berat Alptekin, *age*, 2002; Muhan Bali, *Ercişli Emrah ile Selvihan Hikâyesi, Varyantlarının Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, Baylan Matbaası, Ankara 1973; Pertev Naili Boratav, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1946; Ali Duymaz, *Kerem ile Asıl Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001; Fikret Türkmen, *age*, 1974; Fikret Türkmen, *Tahir ile Zühre*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.

2. Türk Halk Hikâyeleri Konusunda Yapılan Çalışmalar

Bilindiği gibi bizde halk hikâyeleriyle ilgili çalışmalar öncelikle Batılı araştırmacıların yaptıkları araştırmalarla başlar. İslâmiyet'ten önceki Türk edebiyatının şiir ve edebî nesir örneklerinin çok azının bize ulaşmasına rağmen[8] Türklerin İslâm medeniyeti sahasına girmelerinden sonra, dinî kaynaklı hikâyelerin Türk edebiyatında görülmesi, bunların kaynağının XIV. yüzyıldan daha önceki yüzyıllara gitmesi, tamamen Türk unsuru taşımasa bile şimdiki manada bir hikâye geleneğinin varlığını ispatlamaya yeter niteliktedir.[9] Bu hususa XIII. yüzyılda Türkçe olarak nazma çekilen Ali'nin "Yusuf-Züleyha" mesnevisini örnek göstermek mümkündür.[10]

1729-1928 yılları arasındaki geçen eski harfli basmalar döneminde de yazma eserler mevcut olmakla beraber basma eserler arasında, en çok basılan kitaplar içinde halk hikâyeleri önemli bir yekûn tutmaktadır.[11] Çalışmalarını genelde sözlü anlatılar, özelde ise Türk halk hikâyeleri üzerine yoğunlaştıran araştırmacıların irili-ufaklı 120 civarında olduğunu söylediği[12] halk hikâyeleri hakkında ilk değerlendirmeleri, yabancı araştırmacılar yapmıştır.

---

8 İsa Özkan, "Türk Boylarının Sözlü Edebiyatındaki Nımah / Comak / Cumbak / Yomak Anlatım Türü Üzerine Bir Etimoloji Denemesi", *Türk Dili*, S. I, 1998, s. 368-378.

9 İslâm medeniyeti dairesine girmenin önemli bir dönüm noktası sayılmasıyla beraber, Müslüman olmayan Türk zümrelerinin halk hikâyelerinin; kaynak, şekil ve muhteva özellikleri bakımından millî unsurlar taşıdığı ve bu nedenle üzerinde durulması gereken önemli bir nokta olduğu hususunda geniş bilgi için bkz. Faruk Çolak, *"Şah İsmail Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma"*, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi, Kayseri 1994.

10 İsmet Çetin, "Türk Halk Hikâyelerinin Tarihî Gelişmesi", *Millî Folklor*, C. 1, Y. 2, S. 6, 1990, s. 35-36.

11 Umay Günay, *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, s. X.

12 Ali Berat Alptekin, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. XI.

Başta Anadolu sahası olmak üzere, yabancı şarkiyatçılar tarafından yapılan araştırmalarda derlenen hikâye metinlerinin yayımlandığı da bilinmektedir. Bu araştırmaların bir kısmı ticarî-ekonomik, bir kısmı tarihî olay ve eserlere dair, diğer bir kısmı ise "halk kültürü"nün farklı zeminlerdeki yansımaları olan unsurların ele alınması şeklinde yapılmıştır. Bugün, ülkemizde üniversite arşivlerinde bulunmayan sözlü ve yazılı birçok malzeme Batı dünyası kütüphane, arşiv ve müzelerinde yer almaktadır.

Türk halk hikâyeleri ile ilgili ilk çalışma Macar halkiyatçısı Ignác Kúnos tarafından yapılmıştır. Kúnos, Türkiye'den yapmış olduğu derlemeleri 1892-1893 tarihlerinde yayımladığı etüdünde ele almıştır.[13] Bu eserde Köroğlu, Şah İsmail, Mahmut ile Elif, Melik Şah, Âşık Garip, Derdiyok ile Zülfüsiyah, Razınihan ile Mâhfirûze, Sitemkâr, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Âşık Kerem gibi hikâyeleri konularına göre tasnif eden Ignác Kúnos, halk hikâyelerini üç kola ayıran bir tasnife gitmiştir. Bu tasnife göre halk hikâyeleri; "kahramanlık romanı", "saz şâirlerinin romanı" ve "saz şâirleri-kahramanlık romanı" olmak üzere üç kolda toplanmıştır.[14]

Batı dünyasında Türk halk hikâyeleri ile ilgili ikinci çalışma Alman oryantalisti Otto Spies tarafından yapılmıştır.[15] Spies, derlediği hikâye metinlerinden hareketle bazı görüşler ileri sürdüğü incelemesinde, Türk halk kitaplarını kaynaklar, mevzu ve parçaları, motifler, şekil, stil ve içyapı bakımından tahlile tabi tutmuştur. Melikşah ile Güllühan ve Asuman ile Zeycan hikâyelerinin metninin verildiği eserin sonuna bir de motifler indeksi eklenmiştir.[16]

Otto Spies'in çalışmasının yayımlandığı 1929 yılında başka bir Alman araştırmacı tarafından Türk halk hikâyeleri ile ilgili bir çalışma daha neşredilmiştir. Şah İsmail ve Gülüzar hikâyesini konu

---

13 Ignác Kúnos, "Türkische Volksromane in Klein Asien", *Ungarische Revue Budapeşte*, V. 12-13, 1892, s. 453-468.

14 Pertev Naili Boratav, *age*, 1946.

15 Otto Spies, *Türkische Volksbücher*, Verlag Hermann Eichblatt, Leipzig 1929.

16 Otto Spies'in bu çalışması Behçet Gönül [Necatigil] tarafından Türkçe'ye tercüme edilerek bir ilave ile yayınlanmıştır: Otto Spies, *Türk Halk Kitapları, Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlâve* [Çev.: Behçet Gönül], Rıza Koşkun Basımevi, İstanbul 1941.